

AZERBAJCAN'DA CENDER TATKİKATLARI

Dr. Babek KURBANOV*

Kadının toplumda yeri ve önemi ile bağılı sorunlar beşer tarihinde en aktüel ve çelişkili meselelerden olmuştur. Bu probleme sosyal- tarihi bakış bir daha gösterir ki, çeşitli tarihi gelişim aşamalarında kadına, onun toplumda oynadığı role münasebet aynı olmamıştır. Hala Platon döneminden başlayarak rönesans döneminde Kristina de Lizan, Kornelius Agripp aynı zamanda ondan sonraki merhalelerde kadın problemi birçok batı ülkelerinde Olimpiya de Guj, Meri Uollstoun Kraft, Teodor Gilel, Con Lok, J. J. Russo, Ş. Furye, A. Sen-Simon, R. Ouen, Z. Freyd, V. Raych, M. Mid, H. Markuze gibi düşünürlerin dikkatini çekmiş ve erkeklerin cemiyette şeksiz üstünlüklerini, ağıalığını savunan teorilerle birlikte kadınların erkeklerle eşit hukuk sahibi olmaları gibi idealer da ileri sürülmüştür. Bununla bile kadınların cemiyette oynadığı rol, çeşitli faaliyet alanlarında, böylece de içtimai-siyasi ve sosyo-kültürel hayatta iştirakını, devletlerin siyasal sisteminde global ekolojik problemlerin çözülmesinde v.s. yakından iştirakı ile ilgili sorunlar yalnız 1970'li yılların başlarından itibaren geçmiştekilerden farklı olarak kaotik bir şekilde değil, sistemli, sosyoloji, psikoloji, pedagoji, felsefe gibi ilimlerin yardımına esaslanarak yapılmışa başlandı. Özellikle ABD, Kanada, İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, İskandinav ülkelerinde bu tür araştırmaların intensiv olarak yapılmasının ve bundan ötürü özel ilmi merkezlerin, Enstitülerin bile meydana gelmesinin şahidi olmak mümkündür. Hatırlatalım ki kadın problemine ilgi durmadan artmaktadır ve bu doğal ilgiyi anlamak o kadar da zorunluluk türetmiyor. Artık kadınların emek faaliyetinin demek olur ki, bütün sahalarında aktif, başarılı ve yaratıcı iştirakı hiçbir kuşku doğurmuyor. Kadınların cosmosun (uzayın) fethinde, en karmaşık teknolojik muharriklerin işe salınmasında, çağdaş bilgisayar tekniği ve komünikasyon araçlarının kullanılmasında, hatta sporun en yeni dallarında bile (futbol, karate, halter, v.s.) başarılı iştirakları, asırlardan gelen ve hala da bazıları tarafından savunulan böyle bir gerici fikri alt üst eder ki, güya kadınlar ikinci dereceli yaratıklardır. Onlar yalnız cinsi, seksuel ihtiyaçları gidermek, nesil meydana getirmek fonksiyonuna sahiptirler, onlar her türlü sosyo-kültürel faaliyetten dışarıda durmaktadırlar. Halihazırda ilerici pozisyonda duran onlarca bilim ve medeniyet temsilcileri, aynı zamanda binlerce, milyonlarca insanlar bu tür kavramlara, toplumun terakkisini engelleyen fikirlere karşı çıkar, genellikle cemiyet hayatının çağdaş durumunu kadınlarsız mümkün olmayacağını ispatlamağa çalışıyorlar. Bu

* Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğitim Fak. Öğrt. Üyesi.

son zamanlar bütün dünyada, özellikle geniş vüs'at almış kadın hareketi, her vasıta ile kadına olan vandalizm, kobutluk, sosyal adaletsizlik, sosyal eşitsizlik gibi haksızlıklar aleyhine yönlendirilmiş muhteşem bir hadisedir. Burada çeşitli sahalarda adamları- yazarlar, ressamalar, bestekarlar, alimler, mühendisler, v.s. birlikte iştirak ediyor, kadına olan böyle bir yönlü münasebetin nedenini çok zaman devletin siyasi sisteminde arıyor, hatta bu sebepten erkeklere savaş bile ilan olunmasını zaruri bilir, seksizmin-feminizmin ideolojisi ilan olunmasında devletin günahının olmasını gösterir, seksuel filmlerin ve pornografik yayınların yayınlanması aleyhine çıkıyor, onlarca kadının liyakatini taptalamasını kaydediyor ve tezlikle iptal edilmesini talep ediyorlar. Aynı zamanda kadınların savaşlar aleyhine verdikleri mücadele, barış yürüyüşleri, savaş aleyhine çağırışları, çocuk doğumundan imtina, harbi depolar etrafında yarattıkları düşünceler v.s. bir daha kadınlar hareketinin ne kadar büyük bir sosyal-ideolojik güce sahip olmasını göstermektedir. Tabii ki, bu hareketin akarının, istikametinin, sosyal-ekonomik, sosyal-medeni, böylece de psikolojik-siyasal nedenlerinin derinden öğrenilmesi, genelleştirilmesi son derece büyük mana taşımaktadır.

Bütün bu meselelerin derinden incelenmesi ise son zamanlarda felsefenin, sosyal düşünce tarzının özel sahasına çevrilen cender tetkikatlarının özel bir objesine çevrilmiştir. Böyle tetkikatlar artık cumhuriyetimizde(Azerbaycan'da) de yapılmaktadır. Bu bakımdan felsefe üzere ilimler doktoru, Profesör Z. Guluzade'nin psikoloji ilimleri doktoru R. İbrahimbeyova'nın ilk teşebbüslerini özel olarak kaydetmek gerekir. Bununla bile bu yakın zamanlarda yayınlanmış "Cender Tatqiqatları" kitabı (Bakü, "Ağırdağ" Neşriyatı, 1999) bir daha bu sahadaki teşebbüslerin yarı yolda kalmayacağından haber verir. Eserin yazarları Azerbaycan İlimler Akademisi Felsefe ve Hukuk Enstitüsünün direktörü Prof. Dr. Eli Seyidabas ve şu Enstitünün elemanları Doktor Rena Seyidrza kızıdır.

Yazarlar batı ülkelerinde kadın problemleri ile bağlı birçok değerli eserler hakkında kendi fikirlerini açıklamakla birlikte, cender tetkikatlarının amacı, karakteri, tetkikat objesi, böylece de cumhuriyetimizde onun ne derece önemli olması ve spesifik karakter taşıyabilmesini göstermeye çalışmışlar . Her şeyden önce yazarlar probleme tarihi retrospektif şekilde bakmakla birlikte, aynı zamanda kadın probleminin ayrılıkta değil, erkeklerle bir arada, daha doğrusu toplumun eşit hukuklu cinsleri ile birlikte çözülmesi, incelenmesi istikametinde yapılması eğilimini daha perspektifli sayıyorlar. Eserde eski Sovyetler Birliğinde şu soruna olan sathi münasebet, burada güya kadın meselesinin bir defalık olarak çözülmesi kadınlarla erkeklerin eşit haklarına tam ulaşılmıştır gibi itirafların "beyaz bir yalan" olmasını, dünya kamuoyunun tazyiki neticesinde hala 1981 yılında Sovyet hükümeti, kadınlara karşı bütün formlarda hukuk bozuntularının tamamen iptal olunması hakkında konvensiya'ya imza gibi sorunlar kendi kapsamlı izahını bulur.

Yazarlar haklı olarak eski Sovyetler döneminden, böylece de genellikle uzak geçmişten miras kalmış gerici adet-ananelerin, bakışların, aşırı dini fetişizm kalıntılarının günümüzde de kadınların cemiyetteki yerinin belli edilmesi, kadın

hareketi, feminizm gibi problemlerin pratik çözümünde mutlaka dikkate alınmasını zaruri kılıyorlar.

Kitabın en önemli yönlerinden biri de burasındadır ki, biz burada demokratikleşme yoluna girmiş cumhuriyetimizde kadınlarımızın sosyal-medeni hayatta iştirakini, daha doğrusu burada kadınlarımızın yaratıcı-potansiyel yeteneklerinin açıklanması yolundaki imkanlar, belli ve şu aşamada karşıya çıkabilecek zorluklar sosyoloji araştırmalar neticesinde yüze çıkarılıyor, genelleştirilir ve kadınlarımızın da cemiyetimizin tam hukuklu üyeleri gibi bu önemli prosese bütün gücü ile iştirak etmeleri cumhuriyetimizin, halkımızın genel terakkisi yolunda eşsiz fayda verebileceği fikri ispatlanıyor.

Yazarların bütün dünyada kullanılan tatikikat usulünden körü körüne taklitçi gibi istifade etmiyor, burada olan çeşitli akımları, münasebetleri, teorileri, çağdaş dönem için, en önemlisi de cumhuriyetimizde baş veren yeni yeni sosyal-medeni hadiseler, demokratikleşme prosesi, özelleştirme zihniyeti, yeni tefekkür tarzı, biznes anlayışı, cinslerin karşılıklı münasebetlerinin psikofiziki ve sosyal yönleri, istatistik problemleri ile kırılmaz alakada ve daha çok cumhuriyetimizin timsalında gözden geçirmeye çalışıyorlar. Bu problemlerin daha derinden izah edilmesi ve öğrenilmesi için hatta cender tatikikatları ile bağlı birçok tanınmış alimlerin eserlerinden yapılmış ayrı ayrı parçalar bile okuyucuya takdim ediliyor. Bununla bile yazarlar zamanımızda dikkati ABD'den olan kadın alim B. Fridan'ın böyle bir fikrine yönlendirmek istiyorlar ki, "yalnız hasta cemiyet kendi problemlerini görmek istemiyor, kendi üyelerine eşit imkanlar yaratmıyor ve kendi kadınlarının başarılarına bigane(kayıtsız) kalıyor".

Ne yazık ki, cumhuriyetimizde hala kadın emeğine kayıtsız olanlar, erkeklerin şeksiz üstünlüklerini savunanlar, kadınları sosyal-medeni faaliyetten uzaklaştırmaları, onların yaratıcı, değiştirici yeteneklerini dikkate almayanlar bulunur. Cender tatikikatları, aynı zamanda hakkında söz açtığımız monografik sepkili eser daha böylelerine yanıt olarak kadınların ne gibi potansiyel manevi-değiştirici, üretken bir güce sahip olmasını açıklamaktadır. Cemiyette kadınlarımızın yeteneklerinin her yönlü açıklanmasının, onların yaratıcı faaliyette geniş ve engelsiz bir şekilde iştirakinin halkımızın, memleketimizin manevi terakkisine, refah hakkının iyileşmesine, genç neslin daha sağlam, daha tefekkürlü, sosyal bakımdan aktif ve üretken olmasına hizmet edeceği fikri eserin bir türlü ana hattını teşkil etmektedir. Bununla bile cender tatikikatları yazarların itiraf ettiği gibi hala ülkemizde yenice kol kanat açmaktadır ve şimdi bu kol kanatı kırmamak, şu hareketin bütün dünyada doğal olarak genişlendirilmesinin, ona devlet desteğinin artırılmasının sebeplerini derinden anlamakla birlikte onun genişlendirilmesi, savunulması ve tebliğ edilmesi zamanının gelip çattığını söyleyebiliriz.

Öyle düşünürüz ki, Eli Seyidbasoğlu ve Rena Seyidrza kızının okuyucularımıza takdim ettiği "Cender tatikikatları" eseri Cumhuriyetimizde(Azerbaycan'da) atılmış ilk başarılı adımlardan biri gibi bu boşluğu doldurmaktadır. Onun araştırmacı alimlerimiz, filozoflarımız,

eğitimcilerimiz, psiqologlarımız, sosyologlarımız, ekonomistlerimiz, sanatçılarımız vs. ile birlikte kadın hareketi ve feminizm problemleri ile ilgilenen bütün okuyucularımız için manfaatlđ olacağı kanaatindeyiz.